

RUXIY ZO‘RIQISHLAR DIPRETSIYA VA IMUNRUXIY KASALLIKLARNI DAVOLASH

Bobomurodova Dilbar Bobomurod qizi

SamDTU pediatriya fakulteti 302-guruh

Uzoqova Go‘zal Faxriddin qizi

SamDTU davolash-2 fakulteti 222-guruh

Turaqulova Ra‘no Uchqun qizi

SamDTU davolash-2 fakulteti 502-guruh

Turaqulova Dinora Uchqun qizi

SamDTU davolash-2 fakulteti 405-guruh

Annontatsiya: *Ushbu maqolada Ruxiy zo‘riqishlar diprepsiya va imunruxiy kasalliklarni davolash haqida so‘z yuritilgan.*

Kalit so‘zlar: *Ruxiy zo‘riqish, ruxiy kasalliklar, sindrom, psixopatologik, ehtiyoj, symptom.*

Harakat buzilishlar guruhini harakat akti va faoliyatning buzilishi tashkil qiladi. Harakat buzilishlari yakka xolda - simptom yoki boshqa psixopatologik xolatlar bilan birga sindrom ko‘rinishida kechishi mumkin. Harakat buzilishlari stupor ko‘rinishida harakatsizlik, nutq va harakat Qo‘zg‘alishlariga ajratiladi. Iroda – maqsadli faoliyatga intilish, maqsadga erishishda ongli amalga oshiriladi va ongsiz ravishda instinktiv faoliyatdir. Tashqi irodaviy faollik harakatda ifodalangan. Maylni ba‘zida instinkt deb ham ataydilar. Oziq-ovqatga oid (bulimiya, anoreksiya, koprofagiya), jinsiy (pasayish, oshishi, parafiliya), o‘zini saqlash instinkti, ota-ona, agonistik instinktlar, shu jumladan migrasion, ierarxik, komfort, o‘yinli, territorial va tadqiqot instinktlari buzilishi ajratiladi. Tarixi, norma va evolyusiyasi. Insonda biologik bilan bir qatorda, odatda dominirlanuvchi shaxsiy insoniy ehtiyojlar mavjuddir. Ehtiyoj – bu —muhtojlik shundaki, u siz organizm normal ravishda rivojlana va faoliyat yurita olmaydi. Birinchilardan bo‘lib insoniy ehtiyojlar klassifikatsiyasi Epikurdadir (eramizdan avvalgi III-IV asr). Epikur ehtiyojlarning uchta guruhini chegaralagan: tabiiy va zaruriy (ichish ko‘rinishida); tabiiy, ammo zaruriy bo‘lmagan (jinsiy xohish); tabiiy bo‘lmagan, zaruriy bo‘lmagan emas (mashhurlik xohishi, birinchi ikki tipning patologik kuchlangan talablar – ehtiroslar). A.Maslou nuqtai nazaridan, shaxsiyatning potensial imkoniyatlar realizatsiyasi, o‘z dolzarbligi vital ehtiyojlarni qondirmasdan eshitib bo‘lmaydi (taomda, uyquda va shunga o‘xshashlar). Muallif ierarxik ta‘limotni asoslab berishga, turli darajadagi ehtiyojlarni integrirlashga, eng —ibtidoiydan to juda nozikkacha harakat qilgan.

Ehtiyojlar —Piramidasi A.Maslou bo‘yicha quyidagicha:

1. Fiziologik ehtiyoj (taomda, suvda va b.), qondirishsiz boshqa hech narsa undash kuchiga ega emas (oziq-ovqat instinkti).
2. Seksual ehtiyoj (naslni davom ettirish instinkti).

3. Havfsizlikka, himoyalanganlikka, o'zi va o'z yaqinlari uchun ertangi kunga ishonch ehtiyoji (o'zini saqlash instinkti).

4. Yaxshi munosabatga ehtiyoj (sevish, jamoada sen bilan hisoblashadigan O'zini o'zi hurmat qilish, jamiyatdagi o'z o'rnini belgilab olishga ehtiyoj (ishda o'zini tasdiqlab olish xohishi).

6. Unumli faoliyat orqali ehtiyojni qondirish, bunda jamiyat va insoniyatga, boshqa odamlarga foyda keltirish xususiyatiga ega insonni ijodiy shaxsga aylantiradi.

V. Frankl (1991) hayot mazmunini bilishga intilishni spesifik insoniylik deb hisoblaydi. U siz inson gapiruvchi hayvondekdir. Mavjudlik ma'nosining muammosiya rivojlangan mamlakatlarda anchagina o'tkir bo'lib qoldi. Ko'p sonli insonlar ma'no yo'qotilgan hissni sezadilar. Ayniqsa, bizning davr uchun dolzarb bo'lgan muammolar, narkomaniya va alkogolizm, aqli zaiflik, agressiya, pornoindustriya va b. bu bilan bog'liqdir. Frustrasiya ehtiyoji inson salomatligi va hayoti uchun havfli va jiddiy asoratlarni keltirib chiqaradi. Masalan, uyqudan mahrum bo'lishning to'rtinchi- beshinchi sutkalarida psixozga olib keladi. Mahrum bo'lishning og'irlik va xarakteri ko'p hollarda asabiy ko'tish oqibati ekanligi ahamiyatlidir. Tasavvur etiluvchi havf, realga nisbatan kam emasdir. Irodaviy akt ehtiyojning dolzarbligini manbaiga ega. Irodaviy jarayondagi birinchi bosqichda sub'ektiv ravishda biror-bir eyetishmasligining g'ira-shira hissi seziluvchi jarayondir. Mazkur bosqichda ehtiyojob'ekti tan olinmagan. Irodaviy aktning ikkinchi bosqichi sababning vujudga kelishi hisoblanadi – ehtiyoj tarkibini tan olish, kerak ekanligini tushunish. Irodaviy aktning uchinchi bosqichida sabablar kurashi yuzaga keladi. Iloji Bo'lganlarning hammasi mazkur momentda faoliyatning shunday yo'nalishini tanlaydiki, bunda ehtiyojning zarurrog'i adekvatdir. Bundan tashqari, maqsadga erishishning shunday xususiyati aniqlanadiki, bunda individumning normativ tasavvurlariga javob beradi. Irodaviy jarayonning to'rtinchi bosqichida ta'sir rejasi ishlab chiqiladi va ta'sir qarori qabul qilinadi (irodaviy kuch amalga oshiriladi). Beshinchi bosqich bu ko'zlangan rejani amalga oshirish, real va o'zgaruvchan vaziyatli yo'naltirilgan maqsadda tashqi faoliyat hisoblanadi. Irodaviy faoliyatga taalluqli ba'zi terminlarga qisqa aniqliklar keltiramiz (J. Godfrua, 1992):

- Motivasiya – xulqni aniqlovchi turli faktorlar yig'indisi.
- Xohish – ehtiyojni sub'ektiv xis etish, shu jumladan biologik.
- Sabab – individum o'z faoliyatida foydalaniluvchi sabablarni ta'riflash, faxmlash.
- Istak – maqsad, uning uchun harakat qilinadi. Haqiqiy maqsad, harakat amalga oshirilgandan keyin aniq qilib qo'yiladi.
- Mayl – aniq harakatga yetaklovchi ichki holat.
- Impuls – qisqa muddatli instinktni dinamik ko'rinishi, tug'ma talab.

Tadqiqot uslublari. Harakat (verbal bo'lmagan xulq) va irodaviy faollikning asosiy tadqiqot uslublari etiologiya va refleksologiya uslublaridir. Etiologiya uslubi kommunikasiya kanallari bo'yicha etogrammaniya yozib borishdan iborat, bularga vizual, alfaktor, audial, taktil, ijtimoiy kanallar kiradi. Vizual kanal mimika, poza, ishora, manipulyasiyalar dinamikasi yozuvi ob'ektivizirlanadi; audial – audiografik va sonografik; ijtimoiy kanal – guruh va jamoa a'zolari orasidagi aloqa tizimi, masalan, sovg'a qilish,

almashinish, agressiyavlikni namoyon etish, dominantlik; alfaktorli –feromonlarni o'rganish; taktil - chastotasi bilan, boshqalar va o'ziga ta'sir zonasi. Kanallar parallel ravishda partitura singari yozilishi mumkin, ammo alohida qayd etilishi ham mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Klinicheskie razbori v psixiatricheskoy praktike. / Pod red. Prof. A.G. Gofmanana - M.: medpress - inform, 2006. – 704 p.
2. Morozov B.M. Izbrannie trudi. – M.: Media medika, 2007. – 292 p.
3. Psixiatriya: nacionalnoe rukovodstvo / pod red. T.B. Dmitrievoy, B.H. Krasnova, H.G. Neznanova, B.Ya. Semke, A.C. Tiganova. – M.: GEOTAR – MeDIA, 2009. – 1000p
4. Racionalnaya farmakoterapiya v psixiatricheskoy praktike: rukovodstvo dlya praktikuyuwih vrachey / Pod obwey red. Yu A. Aleksandrovskogo, N.G. Neznaova. — Moskva: Literra, 2014. — 1080 p.
5. Snejnevskiy A.V. Obshaya psihopatologiya: Kurs lekciy : ME Dpress informm, 2008. – 208p. 'tiborli va zarur narsaning